

СТАТИСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Лазебник Ю.О., аспірантка

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

У даній статті розглянуто сутність, мету, завдання та складові (етапи) статистичного забезпечення управління як необхідної умови для розроблення ефективних управлінських рішень по вдосконаленню податкової системи в Україні. Запропоновано основні напрями розроблення управлінських рішень по вдосконаленню податкової системи та статистичні методи для проведення відповідного статистичного дослідження.

Ключові слова: податкова система, статистичне забезпечення управління, інформаційне забезпечення, методичне забезпечення, система показників, статистичні методи.

В умовах світової фінансової та економічної кризи податкова політика є одним з найефективніших засобів впливу держави і місцевого самоврядування на стабілізацію фінансово-економічної ситуації в країні. Стабілізаційна податкова політика має бути спрямована на стимулювання економічної діяльності суб'єктів господарювання, забезпечення економічно обґрунтованого податкового навантаження, що можливо тільки за умови визначення реального податкового потенціалу, а також дотримання принципу соціальної справедливості при оподаткуванні прибутків підприємств та доходів громадян. Існування великої кількості невирішених проблем у податковій сфері на сучасному етапі розвитку в Україні зумовлено недосконалим використанням податків як інструменту податкового регулювання економіки. Вони є наслідком значних розбіжностей між очікуваними та реальними результатами застосування зарубіжного досвіду оподаткування до національної економіки, а також вказують на необхідність вдосконалення існуючої податкової політики: її основних цілей, принципів, засобів, методів.

Актуальність і необхідність дослідження. Діюча національна податкова система характеризується складністю, невпорядкованістю та незбалансованим функціонуванням окремих її складових і всієї системи в цілому. Однією з причин цього є недостатній обсяг статистичної інформаційної бази та недосконалість наукової методології її використання при розробленні органами державної влади управлінських рішень щодо податкової політики.

Вдосконалення управління економікою взагалі та податковою сферою зокрема повинне мати комплексний характер, тобто охоплювати як аналіз, так і планування, контроль та структуру управління на всіх рівнях [1].

Наукове дослідження питань щодо ефективного реформування та побудови раціональної податкової системи в Україні неможливе без відповідного статистичного забезпечення управлінських рішень, спрямованих на оптимізацію оподаткування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато видатних вітчизняних

та зарубіжних економістів використовували статистичні методи для дослідження податкової системи і податкової політики. Особливої уваги заслуговують наукові праці М.Азарова, О.Амоші, В.Вишневського, В.Вікрі, С.Герасименка, А.Головача, Р.Даймонда, А.Єріної, Д.Журавського, В.Захожая, С.Медведчука, П.Мельника, Д.Міррліса, Р.Моторина, В.Навроцького, Н.Парфенцевої, А.Ревенка, В.Рябушкіна, В.Федосова, А.Чугаєва, А.Шустікова та інших [6; 7]. Однак процес розроблення комплексної статистичної, методологічної та інформаційної бази для наукового обґрунтування управлінських рішень у сфері оподаткування ще триває. Тому надзвичайно актуальним і необхідним на кожному наступному етапі розвитку національної податкової системи і податкової політики є глибоке наукове дослідження, постійне доповнення, оперативне оновлення та редагування статистичного інформаційного та методичного забезпечення управлінських рішень з метою оптимізації оподаткування в Україні.

В умовах системних трансформацій національної економіки на сучасному етапі розвитку ефективного функціонування податкової системи можливе тільки за умови науково обґрунтованого державного регулювання. Однак неможливо однозначно визначити критерії, необхідні межі та ступінь державного втручання в економіку країни. Масштабам такого втручання у процес функціонування податкової системи в Україні можна дати кількісну характеристику шляхом розрахунку навантаження відповідних показників до ВВП. Основним з таких показників є податкове навантаження (рис. 1).

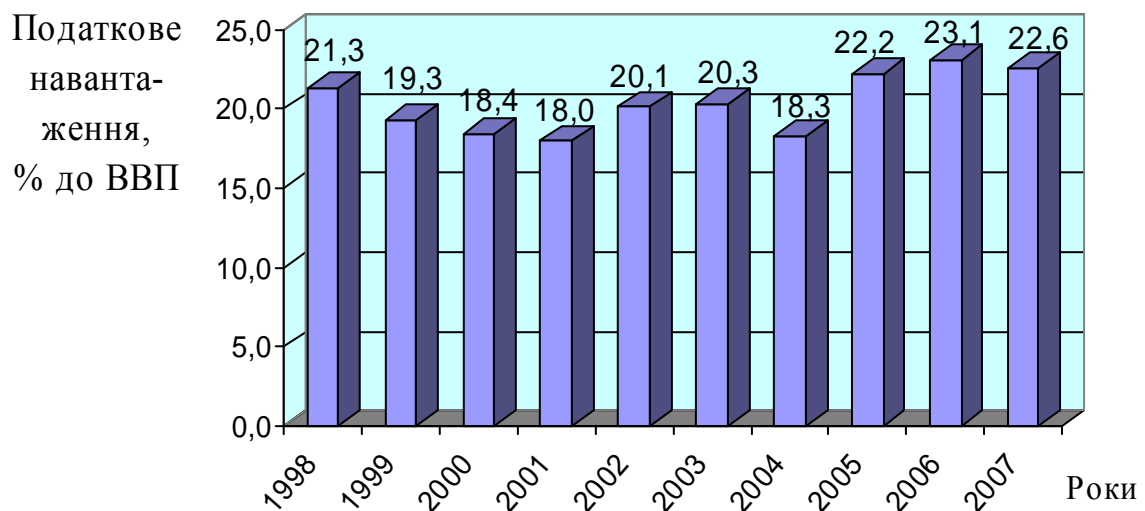


Рис. 1. Динаміка податкового навантаження в Україні у 1998-2007 рр*. [5].

* Податкові надходження до зведеного бюджету України.

Існування тенденції до поступового зростання податкового навантаження, починаючи з 2002 р., відображає збільшення значення податків (податкових надходжень) в економіці країни. Найбільша частка загального податкового навантаження припадає на виробництво, тобто формується за рахунок надходжень податку на прибуток підприємств.

Необхідною умовою ефективного державного регулювання функціонування податкової системи є застосування системного підходу для прийняття науково обґрунтованих управлінських рішень щодо оптимізації оподаткування

(податкових надходжень) в Україні.

Національна податкова система характеризується високим рівнем складності явищ і процесів, що їй притаманні [3]. Це пояснюється великою кількістю елементів системи, які взаємодіють між собою та з елементами інших систем. Такі явища і процеси є масовими. Проводити дослідження та оцінювати динамічні зміни масових явищ і процесів, а також взаємозв'язків між ними можливо шляхом системного підходу із використанням статистичних методів.

Таким чином, слід зазначити, що основне завдання статистичного забезпечення управлінських рішень щодо вдосконалення податкової системи полягає у дослідженні за допомогою статистичних методів та моделей кількісних відношень масових явищ і процесів, що пов'язані з функціонуванням податкової системи, у зв'язку з їх якісним аспектом. Кількісно-якісну характеристику масових соціально-економічних явищ і процесів відображає система статистичних показників, за допомогою якої реалізуються основні принципи статистичного підходу до вдосконалення податкової системи. Тому методичне забезпечення є важливою складовою статистичного забезпечення управління у сфері оподаткування [6, с. 76].

Ще однією не менш важливою складовою статистичного забезпечення управління є формування інформаційного забезпечення, а саме: збирання, зберігання, оброблення та передача інформації [6, с. 21]. Ефективність функціонування податкової системи значною мірою залежить від рівня організації інформаційних процесів, актуальності та своєчасності отримання інформації, її повноти і достовірності, значущості показників.

Наукове обґрунтування управління у податковій сфері передбачає обов'язкове виконання попередніх (підготовчих) етапів, які забезпечать прийняття адекватних та ефективних управлінських рішень, а також своєчасну їх реалізацію. Це, по-перше, пізнання економічних законів і особливостей їх дії в даних конкретних умовах функціонування податкової системи в Україні; по-друге, використання статистичного інформаційного та методичного забезпечення для наукового аналізу особливостей національної податкової системи; по-третє, використання відповідного технічного забезпечення для своєчасного здобуття, оброблення та ефективного використання інформаційної бази, а також підготовка кваліфікованих кадрів для практичного застосування прогресивних наукових розробок [6, с. 8].

Таким чином, процес розроблення статистичного забезпечення управлінських рішень щодо вдосконалення податкової системи в Україні можна розкласти на певні етапи або складові частини (рис. 2).

Для забезпечення ефективності управління повинно бути організовано безперервний процес формування його статистичного забезпечення з метою постійного вдосконалення управління відповідно до динаміки статистичних показників соціально-економічного розвитку. Збагачення методології статистичного дослідження особливостей функціонування податкової системи відбувається шляхом застосування на практиці сучасних статистичних методів і моделей.

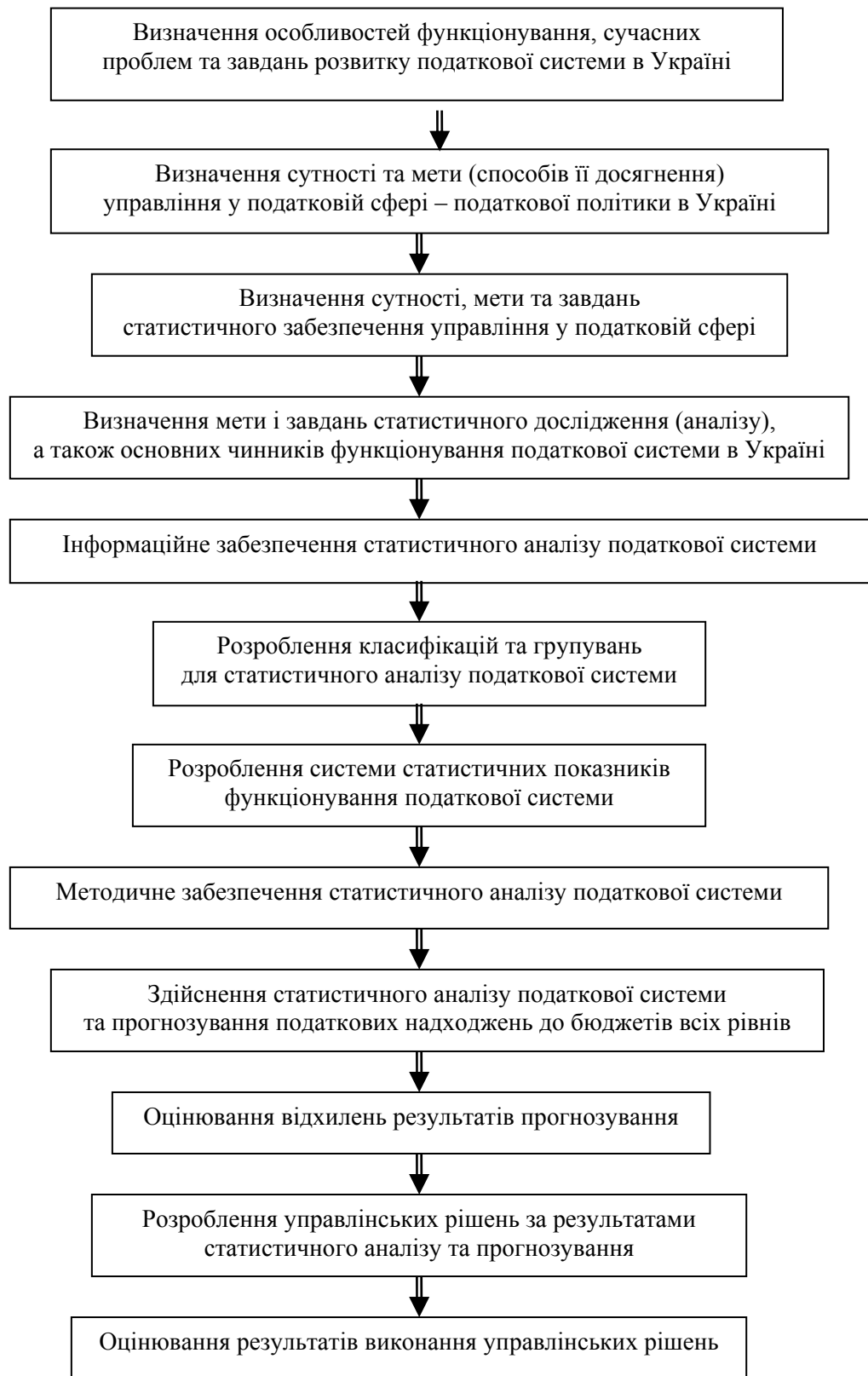


Рис. 2. Блок-схема формування статистичного забезпечення управлінських рішень щодо вдосконалення податкової системи в Україні.

Основою для формування методичного забезпечення управлінських рішень у податковій сфері виступає сукупність принципів, правил та прийомів, а також методів статистичного дослідження податкової системи.

Статистичне дослідження (аналіз) особливостей функціонування та розвитку бюджетно-фінансової системи в Україні в цілому і податкової системи

зокрема [2; 4; 7] дозволило сформулювати основні напрями розроблення управлінських рішень, спрямованих на вдосконалення національної податкової системи. Відповідно до характеру та спрямованості статистичного дослідження запропоновані статистичні методи та прийоми, за допомогою яких можуть бути досліджені явища і процеси функціонування національної податкової системи, що потребують удосконалення.

Розглянемо деякі особливості функціонування податкової системи в Україні, статистичні методи та прийоми їх дослідження, а також відповідні напрями розроблення управлінських рішень.

1. Складність процесів оподаткування. Для їх спрощення необхідно розроблення методики розрахунку податкового потенціалу та податкового навантаження з метою розробки адекватних і ефективних управлінських рішень, а також заходів щодо зменшення помилок і зловживань з боку платників податків та податківців. Аналіз структури системи оподаткування та окремих її складових дозволяють провести такі статистичні методи: аналітичний метод, метод відносних величин структури, порівняння, кластерний аналіз, балансовий метод.

2. Існування великої кількості малоефективних податків і зборів. Для вирішення цієї проблеми необхідно розроблення управлінських рішень, спрямованих на зменшення податкового та адміністративного навантаження на суб'єкти господарювання (оподаткування). Аналіз значущості податків та їх групування слід проводити за допомогою таких статистичних методів: метод відносних величин структури, порівняння, кластерний аналіз, метод головних компонент.

3. Невідповідність критеріям ефективності системи розподілу доходів між загальнодержавним та місцевими бюджетами. Необхідна розробка управлінських рішень щодо стимулювання місцевих органів влади усіх рівнів до збільшення державних доходів і пошуку раціональної структури бюджетних витрат. Для аналізу структури податкових надходжень до загальнодержавного та місцевих бюджетів слід використовувати статистичні методи: метод відносних величин структури, територіальні індекси, кластерний аналіз, балансовий метод.

4. Територіальні коливання параметрів системи оподаткування. Необхідна розробка управлінських рішень щодо державного регулювання та стимулювання розвитку окремих регіонів. Аналіз варіаційності та пропорційності системи оподаткування, зокрема її регіональних відмінностей, слід проводити застосовуючи статистичні методи: метод відносних величин структури, порівняння, територіальні індекси, кластерний аналіз.

5. Значна диференціація доходів місцевих бюджетів (податкових надходжень). Необхідно розроблення заходів щодо підвищення ефективності територіального розподілу і використання міжбюджетних трансфертів (дотацій вирівнювання) в Україні. Для аналізу структури доходів (податкових надходжень) та видатків місцевих бюджетів слід використовувати статистичні методи: метод відносних величин структури, порівняння, територіальні індекси, кластерний аналіз, балансовий метод.

6. Циклічність та сезонність податкових надходжень до бюджетів всіх рівнів. Необхідна оцінка періодичності та сили циклічних і сезонних коливань; формування цілісної системи прогнозних та державних програмних документів

обсягу дохідної частини бюджетів, управлінських рішень щодо підвищення ефективності податкової політики, стабілізації законодавства та державного регулювання системи оподаткування. Для проведення аналізу циклічності та сезонності податкових надходжень слід виділити такі статистичні методи: індекси сезонності, аналіз Фур'є, статистичні методи моделювання динаміки, метод аналізу сингулярного спектра, метод системної динаміки.

7. Велика частка надходжень від податку з доходів фізичних осіб та суб'єктів малого підприємництва у загальному обсязі податкових надходжень. Необхідна розробка управлінських рішень щодо державного стимулювання і підтримки фізичних осіб – платників податків та суб'єктів малого підприємництва. Аналіз зазначених надходжень у загальному обсязі податкових надходжень дозволяють провести статистичні методи: метод відносних величин структури, динаміки.

8. Прояв чисельних взаємодіючих та взаємопов'язаних екзогенних та ендогенних факторів. Потрібна оцінка та регулювання міжгалузевої збалансованості, розподілу й використання бюджетно-податкових ресурсів в регіоні. Аналіз впливу податкових факторів на фінансово-економічний стан регіонів можливий при застосуванні статистичних методів: кореляційного аналізу, канонічного кореляційного аналізу, статистичних методів аналізу взаємозв'язків між якісними ознаками.

9. Коливання елементів системи оподаткування, що виникають внаслідок стихійності розвитку національної економіки. Необхідне прийняття рішень щодо коригування прогнозу показників формування податкових надходжень до бюджетів всіх рівнів. Для аналізу постійних та випадкових коливань податкових надходжень слід застосовувати такі статистичні методи: статистичне моделювання рядів динаміки, метод аналізу сингулярного спектра.

10. Диспропорційність і незбалансованість структури оподаткування в Україні. Потрібна розробка державних програм щодо оперативного редагування методів оптимізації оподаткування з метою стимулювання економічної діяльності суб'єктів господарювання, забезпечення економічно обґрунтованого податкового навантаження на них та сталого економічного розвитку національної економіки взагалі. Оцінка пропорційності оподаткування та дослідження зворотних зв'язків елементів системи оподаткування можливі при застосуванні таких статистичних методів: відносні величини структури, координації, кореляційний аналіз, дисперсійний аналіз, балансовий метод.

Виділені напрями статистичного дослідження зумовлюють необхідність формування системи показників та надійної інформаційної бази для проведення якісного та оперативного аналізу стану системи оподаткування в Україні.

Такий підхід дозволить зробити комплексну оцінку соціально-економічного становища країни, визначити вплив податкової системи і податкової політики на ділову активність суб'єктів господарювання; вдосконалити розрахунки окремих показників фінансово-економічних результатів діяльності підприємств, регіонів та держави в цілому, базуючись на науковому обґрунтуванні; аналізувати наслідки реалізації управлінських рішень органів державної влади щодо реформування господарського механізму.

Література:

1. Дегтяр А.О. Механізми прийняття управлінських рішень органами державної влади щодо соціально-економічного розвитку регіонів / А.О. Дегтяр, О.Ю. Амосов, В.М. Мартиненко та ін. – Х.: Магістр, 2006. – 300 с.
2. Лазебник Ю.О. Особливості податкової системи України як об'єкта статистичного дослідження / Ю.О. Лазебник // Прикладна статистика: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць. – Київ, 2008. – Вип. 3. – С. 483–493.
3. Огляд “Сплата податків у 2008 році” (Paying Taxes 2008): “Сплачувати податки стає легше, але не в Україні” / Європейська Бізнес Асоціація [Електронний ресурс]. – Офіц. веб-сайт. – Режим доступу: http://www.eba.com.ua/news/news_from_members/07/12030943.html
4. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 лютого 2007 р. № 56-р “Про схвалення Концепції реформування податкової системи” [Електронний ресурс]. – Офіц. веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.dprach.org.ua/russian/start.htm>
5. Статистична інформація [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики України; за ред. О.Г. Осауленка. – Офіц. веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Статистичне забезпечення управління економікою: прикладна статистика: навч. пос. / А.В. Головач, В.Б. Захожай, Н.А. Головач. – К.: КНЕУ, 2005. – 333 с.
7. Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрями. [Електронний ресурс]; / за наук. ред. В. Федосова. – К.: КНЕУ, 2002. – 387 с. – Режим доступу: <http://www.studentbooks.com.ua/content/view/92/54/1/0>

Аннотація

СТАТИСТИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ УПРАВЛЕНЧЕСКИХ РЕШЕНИЙ ПО УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ НАЛОГОВОЙ СИСТЕМЫ В УКРАИНЕ

Лазебник Ю.А., аспирантка

Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина

В данной статье рассмотрены сущность, цель, задачи и составляющие статистического обеспечения управления как необходимого условия для разработки эффективных управленческих решений по усовершенствованию налоговой системы в Украине. Раскрыты сущность информационного и методического обеспечения управления. Предложены основные направления разработки управленческих решений по усовершенствованию налоговой системы и статистические методы для проведения соответствующих статистических исследований.

Ключевые слова: налоговая система, статистическое обеспечение управления, информационное обеспечение, методическое обеспечение, система показателей, статистические методы.

Summary

STATISTICAL MAINTENANCE OF THE ADMINISTRATIVE DECISIONS ON IMPROVEMENT OF TAX SYSTEM IN UKRAINE

Lazebnyk J.A., post-graduate student

V.N. Karazin Kharkiv National University

This article analyses the essence, purpose, tasks and components of statistical maintenance of management as necessary condition for development of the effective administrative decisions on improvement of tax system in Ukraine. Are opened essence of information and methodical maintenance of management. The basic directions of development of the administrative decisions on improvement of tax system and statistical methods for realization of the appropriate statistical researches are offered.

Key words: tax system, statistical maintenance of management, information maintenance, methodical maintenance, system of parameters, statistical methods.